

Gökler, M.S. (2021). Toplumsal değerlerdeki değişim ve evlilik. *Sosyal Politika ve Sosyal Hizmet Çalışmaları Dergisi*, 2(2), 216-229.

DERLEME | REVIEW

Başvuru Tarihi: 21/08/2021

Kabul Tarihi: 30/12/2021

TOPLUMSAL DEĞERLERDEKİ DEĞİŞİM VE EVLİLİK

Change in Social Values and Marriage

Merve Sena GÖKLER*

*Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Öğrencisi, m.sena2595@gmail.com, 0000-0003-1056-7425

ÖZ

Evrensel bir kurum olan evlilik kurumu her kültürde bulunmakla birlikte çok değişik faktörlerden etkilenmektedir. Günümüz dünyasında süratle yaşanan değişimler başta toplumsal değerleri ve işlevlerinin değişmesini tetiklemekte sonuç olarak da evlilik kurumunda çeşitli değişikliklere yol açmaktadır. Her ne kadar toplumsal değişimler ile evliliğin bireyler tarafından gerekli olmadığı algısı oluşturulsa da evlilik kurumu hala değerli yerini korumakta ve evlilik bağıyla oluşan aile kurumu evliliğin temeli sayılmaktadır. Yaşanan bu değişimler özelde birey ve evlilik kurumunda sarsıcı değişikliklere neden olsa da toplamda toplumun temelinde yani bireyin yetiştiği ortamda bir değişime sebep olmaktadır. Bu sebeplerle toplumda ailenin kuruluş sebebi sayılan evlilik kurumu değerli görülmekte ve toplumsal değerlerdeki değişimin etkisinin değerlendirilmesinin ve derlenmesinin alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Anahtar Kelimeler: Değişim, evlilik kurumu, toplumsal değerler

ABSTRACT

The marriage institution, which is a universal institution, is found in every culture and is affected by many different factors. Rapid changes in today's world trigger changes in social values and functions, and consequently lead to various changes in the institution of marriage. Although the perception that marriage is not necessary by individuals through social changes, the institution of marriage still maintains its valuable place and the family institution formed by the bond of marriage is considered the basis of marriage. Even though these changes have caused tremendous changes in the individual and marriage institutions in particular, it has caused a change in the society's foundation, that is, the environment in which the individual is raised. For this reason, marriage institution, which is considered as the reason of establishment of the family in the society, is considered valuable and it is thought that the assessment and compilation of the effect of the change in social values will contribute to the field.

Keywords: Change, marriage institution, social value

GİRİŞ

Toplumsal değerler ve evlilik kurumu insan yaşamında birbiriyle sürekli etkileşim halinde olan ve insan yaşantısına yön veren iki önemli kavramdır. Bu kavramların herhangi birinde meydana gelen en ufak bir değişim diğer kavram üzerinde kelebek etkisi yaratabilmektedir. Söz konusu bu durum insanın hem birey olma sürecinde attığı adımlara hem de topluma ayak uydurma çabalarına yansıtılabilmektedir. Dinamizmin etkisinde küreselleşen dünyada kişinin pasif konumda kalıp tüm değişikliklere kapısını kapatması mümkün olmamaktadır. Bu yüzden kişi her daim bir değişim dönüşüm silsilesi içerisinde yer almaktadır. Burada hem birey hem de toplum için önem arz eden durum; değişen değer yargılarının ölçütü ve de bunun yaşantıya olan etkisinin boyutudur. Evlilik kurumu temelinde aile gibi toplum bazında önem arz eden bir yapıyı barındırmaktadır. Toplumsal değerler ise evlilik kurumuna birebir sirayet edecek potansiyelde bir güçtür. Yaşamımızın önemli parçalarını oluşturan toplumsal değerler ve evlilik kurumu gibi alanlarda meydana gelen sarsıcı bir değişim toplumsal yozlaşmaya neden olabilecek unsurlar olarak karşımıza çıkabilmektedir. Tüm bu olumsuz senaryoların yanı sıra güçlü ve doğru temeller üzerine kurulmuş değer yargılarının özelden; evlilik kurumu içerisindeki bireyi, aileyi, kurumun kendi işlevselliğini genelde ise; toplumun kültürel gelişimini destekleyebilecek kapasitede olması göz ardı edilemeyecek kadar önemli bir gerçek olarak karşımıza çıkmaktadır. İnsanlar ahlaki yargı ve değerleri ışığında evlilik hayatlarını şekillendirirler. Çünkü değerler ve bireyler her daim etkileşim halindedirler. Değerlerini içselleştiren kişiler evlilik kurumu içerisinde empati yeteneklerini geliştirebilen, sağlıklı iletişim kurabilen, partnerinin kararlarına müsamaha gösterebilen, vicdan muhasebesini yapabilen, sorumluluklarının bilincinde olan, yardımsever kişiler olarak karşımıza çıkabilmektedirler.

Kendi kültürümüz bağlamında toplumsal değerler ve evlilik kurumu kavramlarını ele aldığımızda alan yazınında binlerce yıllık kültürel mirasın aktarımını somut bir şekilde görebilmekteyiz. Milli değerlerin toplumu bir arada tutma görevinin aşikâr olduğu yadsınamaz bir gerçektir. Kültürümüze özgü değerlerimiz toplumumuzun parmak izi denecek kadar eşsiz nitelikler taşımaktadır. Toplumsal değerlerimize sahip çıkarak sanatsal, kültürel, sosyal, ekonomik, siyasi ve akla gelen diğer tüm diğer alanlarda kalkınmamız mümkün görülmektedir.

AMAÇ

Bu çalışmanın amacı; toplumsal değerlerde yaşanan değişimin evlilik kurumu üzerinde olumlu ve olumsuz yönde gerçekleşen etkisini incelemek ve konuya ilişkin alan yazınında bulunan araştırmaları inceleyip derlemektir.

TOPLUMSAL DEĞERLER

Toplumsal değerler insanın yeryüzünde boy göstermesi ile var olan mühim konulardan biridir. Toplumsal değerler değer kavramını tanımlamak ve hakkında açıklamalar yapmak yerinde bir durum

olacaktır çünkü değer toplumu inşa eden yapı taşlarından biridir. Toplumsal değer, insan hayatı için önemli bir yer teşkil etmektedir; birey, yaşamını uğruna kendini adadığı değerler doğrultusunda sürdürmektedir. Bu durum ise bireyin şahsi hayatında, sosyal yaşantısında, evlilik hayatında ve yetiştireceği nesiller üzerinde derin izler bırakmaktadır. Değer, birey ve toplum arasında çift yönlü bir ilişki bulunmaktadır. Bu etkileşim örüntüsü değerın insan ve toplum üzerinde ne denli büyük bir öneme sahip olduğunu gözler önüne sermektedir. Toplumlar varlıklarını idame ettirmek için değerlere gereksinim duyarlar böylelikle toplumsal değerler hem topluluk içerisinde hem de bireyin yaşantısında kendilerine yer bulabilmektedirler. Toplumsal değerlerini yitiren cemiyetler yok olma tehlikesi geçirebilmektedirler. Çünkü toplumsal değerler toplumsal yapıyı organize edebilen potansiyele sahip olabilmektedirler. Adeta toplumların imzası olan toplumsal değerler kargaşayı, huzursuzluğu giderip toplumun istikrarını, sağlıklı bir şekilde ilerlemesini sağlayabilmektedirler. Toplumsal değer kavramı çeşitli bilim dalları tarafından incelenen disiplinler arası bir konudur. “Değer” ile ilgili bazı araştırmalara bakacak olursak.

Topçuoğlu ve Aksan’ın (2019) değerler konusunda yapmış oldukları literatür taraması sonucunda yurtdışından alan yazınına büyük ölçüde katkı sağlayan kişilerin; Kluckhohn, Allport, Vernon, Lizdey, Rokeach, Inglehart, Schwartz ve Bilsky olduğunu, yurtiçinden ise; Hilmi Ziya Ülken, Erol Güngör, Orhan Gökçe, Abdullah Topçuoğlu gibi isimlerin katkısının olduğunu görmekteyiz (Topçuoğlu, 2019).

Değerler; kişinin hayatını şekillendiren, sosyal yaşantısını güçlendiren, edimlerinin nasıl olması gerektiğini öğreten, baş etme mekanizmalarını güçlendiren, yol gösterici önemli bir kavramdır (Kanak, 2018).

Toplumsal değerlerin bir kısmı şu şekilde sınıflandırılmaktadır; Sevgi, Saygı, Hoşgörü, Özgürlük, Sorumluluk, Adalet, Eşitlik, Kardeşlik, Yardımlaşma, Dayanışma, Doğruluk, Çalışkanlık, Misafirperverlik, İyilik yapmak, İyimser olmak, Fedakârlık, Paylaşımçı olmak, Şefkat ve merhamet sahibi olmak, Alçakgönüllülük, Selamlaşma, Kültürel mirasa sahip çıkma (Göz, 2014).

Yapılan çeşitli belgelerin incelenmesi sonucunda; sevgi, saygı, yardımseverlik, dayanışma, dürüstlük, vatan sevgisi, çalışkanlık, estetik ve sağlıklı olma gibi toplumsal değerler literatürde sıkça kullanılmışken misafirperverlik, aile birliği, adil olmak, hoşgörü, bağımsızlık, barış, sorumluluk, duyarlılık, bilimsellik, özgürlük ve temizlik gibi toplumsal değerler nispeten daha az işlenmiştir (Güven, 2014).

Felsefede değerlerin; Hazcı, Bilişsel, Ahlaki, Estetik ve Dinsel olarak sınıflandırıldığından bahsetmektedir (Özlem, 2002).

Özensel’in (2003) aktardığına göre Durkheim (1992) yapmış olduğu bir araştırma neticesinde toplumda huzursuzluğun peyda olduğu ve değerlerin çözülme yaşadığı zamanlarda intihar vakalarının arttığı

sonucuna varmıştır (Özensel, 2003). Bu inceleme toplumsal değerlerin birey hayatında ne kadar etkili olduğunu gözler önüne bir kez daha sermektedir.

Yapılan tanımlardan da anlaşılacağı üzere değerler toplumsal yaşantımızın büyük bir parçasını oluşturmakla birlikte bir nevi seçimlerimizde, davranışlarımızda, düşüncelerimizde, ilişkilerimizde vb. birçok şeyde değerlendirme aracı görevi görmektedirler bununla birlikte Elbir ve Bağcı'nın (2013) yapmış oldukları literatür taraması sonucunda ülkemiz bazında değerler konusunun yeterince gündeme getirilmediği ve bu konudaki çalışma sayısının oldukça az olduğu görülmektedir (Elbir, 2013).

TOPLUMSAL DEĞERLERİN ROLÜ

Toplumsal değerler çeşitli işlevlere sahiptirler. Bu işlevler hem birey hem toplum nezdinde kendisini gösterebilmektedir. Toplumsal değerler insanların hayatına önderlik edip iyi ve kötüye dair farkındalıklarını arttırmalarına yardımcı olabilmektedirler. Aynı zamanda toplumun etik sistemlerini oluşturmaları yönünde yarar sağlayabilmektedirler.

Değerlerin en önemli fonksiyonlarından biri toplumsal yaşantıyı şekillendirmeleridir. Bunu da hak, inanç, sanat, sosyal hayat vb. gibi alanları etkileyerek gerçekleştirmektedirler. Değerlerin fonksiyonu; insan eliyle gerçekleşen tüm olaylarda etkileyici rolünde olmasıdır (Aydın, 2011).

Tezcan'ın (1974) değerlerin fonksiyonları üzerine yapmış olduğu çalışmada şu şekilde ele almıştır:

- Değerler, kişinin hayattaki amaçlarını belirlemesine yardımcı olurlar,
- Olayların çerçevesini çizerler,
- İnsanların hem kendi hem de karşısındaki kişilerin edimlerini ölçüp biçmesini sağlarlar,
- Kişinin beklentilerini anlamasına yardım ederler,
- Etik olanla olmayan arasındaki farkı idrak etmelerini sağlarlar (Tezcan, 1974).

Aydın değerlerin rollerini şu şekilde sıralamıştır;

- Muhakeme etmek için kullanılırlar,
- Bireyin odağına kültürel öğeleri yerleştirirler,
- Öncülük ederler,
- Sosyal denetleme aracı olarak kullanılırlar (Aydın, 2011).

Değerler hayatımızın her alanına tesir ederler. Günlük yaşantımızın bir parçası olmakla birlikte bize yön verirler.

Ayrıca değerlerin eş seçimimizde de önemli bir etkisi olduğunu vurgulamaktadır (Özensel, 2003).

Değerlerin özellikleri şu şekilde sıralanmaktadır:

- Edimlerimizin kıstasıdır,
- Kültürlerin ilerlemesi konusunda etkili olmaktadır,
- Bireyin kişiliğinin bir parçasıdır,

- Toplumsal bir boyuta sahiptir (Gökçe, 1994).
- Prensipte ve öğretilerdir,
- İstenile olay ve edimlerle bağlantılıdır,
- Kişiyi rehberlik eder,
- Görecelidir (Yılmaz, 2016).

DEĞİŞİM

Günümüz dünyasının dinamizmini göz önünde bulundurarak toplumsal değerlerin yüzyıllarca aynı kalmasını, çağın hızına ayak uyduramamasını beklemek yanlış olur. Bununla birlikte toplumsal değerlerin değişim sınır dengesini iyi ayarlamak en asli görevlerimizden biri haline gelmeli aksi takdirde toplum kocaman bir kültürün yok oluşuna şahit olabilir. Kültürel mirasa sahip çıkılıp gelecek kuşaklara aktarmak için büyük çaba sarf edilmelidir.

Küreselleşme beraberinde değişimi ve yeni çağa ayak uydurma isteğini de beraberinde getirmektedir. Bahsi geçen bu durum kişinin birey olma sürecinden toplumdaki yerine kadar her türlü alanda etkisini göstermektedir. Bundandır ki gerek ahlaki yargılarımızda gerek toplumsal değerlerimizde ve gerekse evlilik kurumuna olan bakış açımızda gözle görülür bir değişim meydana gelmiştir. Bu değişim karşısında bir taraftan çağın gerisinde kalmama telaşı bir taraftan kültürel mirasa sahip çıkma sorumluluğu hem bireyin hem de evlilik kurumunun bocalamasına sebep olmuştur.

Değerler toplumların gereksinimlerini karşıladığı müddetçe varlıklarını sürdürebilirler aksi takdirde değişime uğrarlar ve böylesi bir durumda değerlerin yozlaşması mümkün görünmektedir. Bu yozlaşma süreci bilinçli ya da bilinçsiz bir şekilde ortaya çıkabilmektedir (Kılıç, 2011).

Inglehart'ın (1997) değerler konusunda yapmış olduğu bir araştırma neticesinde değerlerin toplumsal, siyasi ve iktisadi faktörlerden etkilendiklerini ortaya çıkarmaktadır (Özensel, 2003).

Teknolojik gelişmeler değerlerde değişime sebep olmaktadır (Oktay, 2007). Teknolojik ve bilimsel ilerleyişin olumlu taraflarının yanı sıra toplumsal değerlerde çözümlere neden olduğunu savunulmaktadır (Kanak, 2018)

Değerlerin değişmemesi söz konusu olamaz çünkü yaşanan toplumsal değişiklikler değerlerin de farklılık göstermesine neden olmaktadır. Değerler her zaman kesinlik içermez, değişime açıktırlar çünkü değişim sosyal yaşantı içinde görülen en mühim hususiyetlerden olmaktadır (Özensel, 2003).

Günümüz dünyasının en büyük sorunlarından biri toplumsal değerlerde ve bu sebeple toplumsal değerler ile etkileşimde olan tüm konularda meydana gelen değişimlerdir. Toplumsal değerlerin ne kadar süre içerisinde değiştiği, nasıl değiştiği, değişirken hangi kurumları etkilediği, bireylerin bu değişim karşısında nasıl tavırlar sergilediği önemli unsurlar arasında sayılmaktadır. 21. yüzyıl itibarıyla tüm sahalarda hissedilen değişim rüzgârı hem toplumsal değerlerde hem evlilik kurumunda kendini

göstermiştir. Bir toplumdaki kurumları anlamak için önce o topluma ait değerleri incelemek gerekmektedir. Globalleşmenin etkisi ile mesafelerin azalıp sınırsızlaşmanın artması başka kültürlerle ait değerlerin, aile ve evlilik kurumuna dair düşüncelerin toplumumuzda yer edinmesine sebep olmaktadır.

Evlilik kurumu toplumun en hareketli en değişebilir kesimlerinden biridir bu yüzden ki yaşanan bu süratli değişimden en büyük payı alan kısım burası olmaktadır. Ekici'ye (2014) göre toplumsal hayatımızda yaşanan süratli değişiklikler Türk aile yapısına ve dolayısıyla evlilik kurumuna tesir etmiştir (Yaşar, 2014).

Yaşar Ekici'nin (2014) yapmış olduğu literatür taramasında ülkemizdeki aile ve evlilik kurumunun değişimine neden olan faktörler; göç, yoksulluk, toplumsal değerler, teknoloji ve kadınların çalışma hayatına girmesi şeklinde sıralanmaktadır (Yaşar, 2014).

Olumsuz anlamda yaşanan değer yitimi evlilik kurumunun çok boyutlu yapısına zarar vermeye başlayarak onu sadece duygu temelinde kurgulamaya çalışmaktadır. Bu da evlilik içerisinde rollerin değişmesine, bağların zayıflamasına, iletişimin sağlıksızlaşmasına neden olarak toplum içerisinde de olumsuz sonuçlara sebep olmaktadır.

EVLİLİK

Aile toplumun en küçük yapı taşı olarak kabul edilmektedir. Geleneksel toplumlarda ailenin oluşumu genel olarak evliliğe atfedilmektedir. Yaşadığımız toplum göz önüne alındığında aynı şekilde ailenin oluşumunun evlilikle olduğu görülmektedir. Evlilik bireyin yeni bir yaşam dönemine girdiği ve hayatında en önemli adımlardan biri olarak görülmektedir. Ayrıca toplumun temel taşının yani ailenin başlangıç adımıdır (Kubilay, 2015).

Türk Dil Kurumu da aileyi tanımlarken evlilik ve kan bağı esasına vurgu yapmıştır. Ayrıca evlilik tanımında farklı cinsiyetten iki kişinin yani kadın ve erkeğin aile kurma amacı temelinde bir araya gelmesi olarak kabul etmektedir (Türk Dil Kurumu, 2019).

Türkiye Cumhuriyeti Anayasası (1982) 41. Maddesinde de ailenin, Türk toplumunun temeli olması özellikle vurgulanmaktadır. Toplumların varlığının sürdürülmesinde aile en eski kurum olarak görülmektedir. Toplumun en eski birimi kabul edilen ailenin kurulması evlilik ile gerçekleşmektedir (Ünal, 2013).

Alan yazında bireylerin evlenmeye ilişkin taraması yapıldığında yetişkin bireylerin %94 ünün evlenmek için gerçek aşkı beklediği ve %85 inin de evleneceği yönünde bir öngörüsü bulunmaktadır (Popenoe, 2002).

Evliliğin yaşam dönemleri içerisinde bir geçiş noktası ve çok önemli bir yerinin olduğunu vurgulamıştır. Geçiş çocukluk ve gençlik bitince evliliğe hazırlıkların olduğu süreç olarak kabul edilmektedir. Ayrıca

insanlığın neslini devam ettirmeye ihtiyacı vardır. Bu ihtiyacı yaratılışı mükemmel olarak kabul edilen insan evlilik yoluyla gerçekleştirmektedir (Sezen, 2005).

Ülkemiz için evlilik oranları Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK, 2018) verilerine bakılarak incelendiğinde 15 yaş üstü nüfusun %72'sinin evliliğe dair öyküsünün olduğu yani şu anda evli, evlenip boşanmış, eş kaybı olan ve diğer olarak karşımıza çıktığı göze çarpmaktadır. Büyük bir yüzdenin evlilik durumuna ilişkin bir hikâyesinin olduğunu görmekteyiz. Toplumun bireylerden oluştuğunu düşündüğümüzde toplumda evliliğin önemi gözler önündendir denilebilir (TÜİK, 2019).

Evliliğe; insanın kendi benliğini karşıdaki insanın benliği ile bir araya getirme süreci, mutlu ve huzurlu olmasına en çok katkı yapan kurum ve kişisel ve sosyal yönden bütünleşme olarak bakılabilirken (Fowers, 1993). Waite ve Gallagher (2000)' e göre ise evlilik, kişilerin bireysel dünyasında birbirlerine karşı duygusal hisleri olan kişilerin bireysel dünyalarından çıkarak aşklarını sosyal ortamda da gösterip yasal çerçevede bütünleştirme yöntemidir (Waite, 2000).

Yapılan tanımlamalarda özellikle ailenin temel yapı taşının evlilik olarak algılandığı ve insanın kişisel dünyasında mutlu olmasına etki eden bir faktör olarak karşımıza çıktığı görülmektedir.

İnsanların evlilik aşamasına gelmesi önemli bir karar olarak görülmektedir. Bu önemli karara etki eden faktörler incelendiğinde karşımıza ilk çıkan faktör eş seçimi olmaktadır. Bireylerin eş seçimi farklı yollardan olabilmektedir. Eş seçimi bireysel faktörlerle de şekillenebildiği gibi toplumsal faktörlerin de etkisinin olduğu göze çarpmaktadır. Bireysel faktörlerde âşık olma durumu karşımıza çıkarken toplumsal faktör deyince baskı ya da sosyal çevrenin tanışırması olarak karşımıza çıkmaktadır. Toplumlar açısından baktığımızda bizim ülkemiz gibi geleneksel toplumlarda bireysel istekler biraz daha geri planda kalırken, özgür seçim diyebildiğimiz durum endüstri toplumlarında karşımıza çıkmaktadır (Akkaya, 2018, Sezen, 2005).

Geleneksel toplumda sosyal tanışırma ve baskı durumu dışında sayılabilecek birçok durumun olduğu görülmektedir. Töre, berdel, levirant, geleneksel yapı ve kan bedeli gibi kavramlardan söz edilmektedir. Bu kavramların özellikle devreye girdiği evlilik çeşitlerinde ailenin sözü neredeyse her daim bireyin önüne geçmekte olup bireylerin yaşı diğer evlilik türlerine göre daha küçük olmaktadır (Tacoğlu, 2011). Görüldüğü üzere eş seçimine de birçok faktör etki etmektedir. Birey bir şekilde eşini seçmektedir fakat yapılan seçim doğru eş seçimi olarak görüldüğünde bu durum bireyi mutlu bir birey olma yolunda güçlendirmektedir (Akkaya, 2018, Tacoğlu, 2011).

TÜİK (2018) tarafından ülkemizde 15 yaşın üstünde olan Türkiye Cumhuriyeti (T.C.) vatandaşlarının, hiç evlenmedi, evli, boşandı ve eşi öldü şeklinde sınıflandırması ile medeni durumu bildirir nüfus bilgileri paylaşılmıştır. Veriler oransal olarak ele alındığında 15 yaş üstü bekâr birey oranı yüzde 27,5 (Toplam:

16 993 863), evliler yüzde 63 (Toplam: 39 055 012) oranında, boşanma yüzde 4 (Toplam: 2 402 247) ve eşi ölenler yüzde 5,5 (Toplam: 3 392 974) oranındadır (TÜİK, 2019).

Oranlara dayanarak 15 yaş üstü nüfusun yüzde 72'sinin evlilik yaşantısı geçirdiği söylenebilir. Evli çiftlerin oranın nüfus içerisinde en büyük payı aldığı da görülmektedir. Toplumun en küçük birimi olan aileyi bir arda tutan resmi süreç olan evliliklerin sürdürülmesinde; evliliklerdeki beklentilerin karşılanmasının, evliliğin sağladığı yararın ve doyuma ulaşmanın etkisine ilişkin çalışmaların fazla olmasına neden olmaktadır (Yalçın, 2014).

Ülkemizde yapılan evlilikler Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK, 2018) verileri gözetilerek ele alındığında 15 yaşın üzerindeki nüfusun yüzde 72'sinin evlilik ile ilgili oluşturduğu öyküsünün yer aldığı yani evliliği hali hazırda devam eden, evlilik devam edememiş boşanmayla gerçekleşmiş, eşini kaybetmiş olan ve diğer olarak ayrımın olduğu gözler önüne gelmektedir(36). Baktığımızda fazla sayılabilecek çoğunlukta bir yüzdenin evlilik ile ilgili bir yaşantı ve hikâyeden bahsettiği göze çarpmaktadır. Bireyin toplumu oluşturduğu dünyamızda birey için önemli olarak belirttiği evliliğin toplum için de öneme sahip olduğu söylenebilir. Ayrıca TÜİK (2015) verilerine göre bireyleri en çok neyin mutlu ettiği bakıldığında en çok mutlu edenin aile kurumu olduğu görülmüştür. Bu durum aslında bireylerin yüksek evlilik oranlarını da açıklamaktadır diyebiliriz (TÜİK, 2015).

Evlilik türleri; görücü usulü evlilik, kız kaçırılması (düğün olmadan evlenme), başlık parası verme sonucu evlenme, kızı erkeğin zorla kaçırması durumu ve kızın evden eşyalarını alıp erkeğin evine götürmesi olan oturak alma evlilik, başörtüsünü alıp kaçırma sonucu evlilik, beşik kertmesi denilen evlilik, oldu bitti evlilik, yakın akraba evliliği, taygeldi ailesi, baldızla evlilik, kuma getirilen evlilik, berder (bedel) evliliği, tercihli evlilik, ölen kardeşin karısıyla evlenme, kepir (yaban değişimi) evliliği, öç alma karşılığı evlenme, yetim evliliği, kan parası karşılığı evlenme, farklı mezhep evliliği, para karşılığı evlenme, hileli evlilik, çok eşli evlilik, anlaşmalı evlilik, rastlantı evliliği, muta evliliği, ilan yoluyla eş seçme (evlenme), yabancı ile evlilik, metres edinme evliliği, dış güveyi evliliği, içgüveyi evliliği, dul evliliği, tanışıp anlaşarak evlenme ve televizyon evliliği olarak sıralanabilmektedir (Sezen, 2005).

Görüldüğü üzere çok fazla evlilik çeşidi örnek verilmiştir. Bu durum çok kültürlülüğümüzün bir sonucudur demek mümkündür. Günümüz dünyası her ne kadar değişse ve çoğu evlilik türü devam etmiyor gibi görünse de geleneksel bir toplum olduğumuz için çoğu evlilik türü yerini korumaktadır. Çalışmalara baktığımızda daha çok görücü usulü ve tanışarak ya da severek evlenme olarak karşımıza çıktığını görmekteyiz. Yapılan bir çalışmada çalışmaya katılanların yüzde 45,07'si tanışıp severek evlendiklerini ifade etmişler, yüzde 54,93'u görücü usulü ile evlilik gerçekleştirdiklerini ifade etmişlerdir (Bayer, 2013). Evlenme şekli şehir ve köy yaşamına göre, kadın ve erkek olma durumuna göre de

değişmektedir (aile araş. kur., 1995). Kaya (2017), Güven ve arkadaşlarının (2011) yaptıkları çalışmada evlilik şeklinin evlilikle ilgili birçok durumu etkilediği üzerinde durmuştur (Kaya, 2017, Güven, 2011).

EVLİLİKLERİN SONLANMA AŞAMASI

Dünyanın var olmasından itibaren en köklü ve eskiye dayanıyor olarak kabul gören kurum olan evlilik farklı iki insanın bir araya gelmesi ile oluşan bir kurumdur. Bu kurumun ayakta kalabilmesi ve devamlılığı için bireylerin uyumlu şekilde bir arada olmasının yanında aile, kültürel uyum da önemli görölmektedir. Bireylerin bu kurumdan doğan görevlerin yükümlülüğünü yerine getiriyor olmaları da gerekmektedir. Bireyin yaşam dönemleri içerisinde birçok değişiklik olup en köklüsü evlilik kabul edildiği için bakıldığında ciddi de bir stresördür denilebilir (Çiftçi, 2007).

Evlilik kurumu yasalar çerçevesinde oluşturulduğu için sonlanma durumu da yine yasalar çerçevesinde olması beklenmektedir. Medeni Kanun' da evliliğin sonlanması boşanma yoluyla yani iki eşten birinin dava açması usulüne dayanarak olmakta denilerek açıklanmıştır (Aktaş, 2011).

Günümüzde boşanmaların evlilik oranlarını geçtiği görölmektedir. Boşanmaların artması üzerine sebepleri araştırılmakta ve bu konu üzerinde birçok çalışma yapılmaktadır. Boşanmaların artması sosyal bir olgu olarak değerlendirmeyi gündeme getirmektedir (Arıkan, 1996, Günindi, 2011).

Aile içi ilişkilerin iyi olması, çiftlerin uyumu, sınırların katı ya da belirsiz olmasındansa dışarıya özellikle belirgin olması, evlilik içinde oluşan problemleri çözümsel yaklaşabilme, duyguların açıkça ortaya koyulması ve iletişimin açık olması durumlarının uyumu arttırdığı için boşanmayı azalttığı gözlenmektedir (Şener, 2002).

Türkiye'deki evlilik kurumuna atfedilen değer ile evliliklerin ömür boyu sürmesi yönünde toplumsal beklentiler oluşturmaktadır (Günindi, 2011).

Bu durum bazı bireyleri gerçekten zor duruma sokmaktadır. TÜİK 2018 verilerine göre evliliklerin yüzde 98'inin geçimsizlik nedeniyle sonlandığı söylenebilir (TÜİK, 2019).

SONUÇ VE ÖNERİLER

Günümüz dünyasında süratle yaşanan değişimler başta toplumsal değerleri ve işlevlerinin değişmesini tetiklemekte sonuç olarak da evlilik kurumunda çeşitli değişikliklere yol açmaktadır. Evrensel bir kurum olan evlilik kurumu her kültürde bulunmakla birlikte çok değişik faktörlerden etkilenmektedir. Bunların başında da toplumun ve bireyin ürünü olan değerler gelmektedir. Her ne kadar toplumsal değişimler ile evliliğin bireyler tarafından gerekli olmadığı algısı oluşturulsa da evlilik kurumu hala değerli yerini korumakta ve evlilik bağıyla oluşan aile kurumu evliliğin temeli sayılmaktadır. Yaşanan bu değişimler özelde birey ve evlilik kurumunda sarsıcı değişikliklere neden olsa da totalde toplumun temelinde yani

bireyin yetiştiği ortamda bir değişime sebep olmaktadır. Bu sebeplerle toplumda ailenin kuruluş sebebi sayılan evlilik kurumu değerli görülmekte ve toplumsal değerlerdeki değişimin etkisinin değerlendirilmesinin ve derlenmesinin alana katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Yapılan literatür taraması sonucunda toplumsal değerler ve evlilik kurumu hakkında ayrı ayrı çalışmalar yapılmış olsa da bu konuların birlikte işlendiği çalışma sayısının yeterli olmadığı görülmektedir. Elbir ve Bağcı'nın (2013) da belirttiği gibi ülkemiz bazında değerler konusu yeterince gündeme getirilmediği ve bu konudaki çalışma sayısının oldukça az olduğu görülmektedir (Elbir, 2013). Aynı durum evlilik kurumu ve evlilik kurumundaki değişim konuları için de geçerli olmaktadır. İlgili kavramlara ilişkin saha çalışmaları ve makaleler incelendiğinde özellikle son 20 yıllık bir süreçte geleneksellikten çağdaşlığa doğru bir geçişin söz konusu olduğu göze çarpmaktadır. Bu geçiş süreci birçok kurumda sancılı süreçler yaşatmaktadır. Toplumsal değerlerde bir dönüşüme sebep olurken evlilik kurumunda da çeşitli çatırdamalar, bireyselliğin artması, eşler arasında iletişim problemlerinin yaşanması, boşanma oranlarının artması, emosyonel kopma, kurumun önemini yitirmesi gibi sonuçlara yol açabilmektedir. Modern çağ bireylere farklı bir toplumsal yapı ve bunun yanı sıra yeni yaşam biçimlerini birer seçenek olarak sunmaktadır.

Turğut (2017) yapmış olduğu bir derleme çalışmasında bunca değişimin evlilik kurumu üzerindeki etkisinin ne derecede olacağına ve gelecekte böyle bir kurumun varlık gösterip gösteremeyeceğine dair endişelerini dile getirmektedir. Turğut (2017) evlilik kurumunun modern çağdaki değerlerin değişiminden olumsuz etkilenmesinin sebebi olarak; modern yaşantının geleneksel yaşantı ile zıt konumlanmış olması olarak görmektedir (Turğut, 2017).

18. yüzyıl ve sonrasında yaşanan toplumsal değişimler birçok toplumda kolektif kültürün yerini bireysel kültüre bırakmasına neden olmaktadır. İnsanlar bu kültürel dönüşümün içerisinde sadece kendi bireyselliği için yaşamaktadır. Bireyler kültürün kendine özgü yerleşik değerlerinden olan ananeleri yok sayıp modernizm furçasına kendilerini kaptırmaktadırlar. Geleneklere saygı duymanın unutulduğu, akrabalık ve komşuluk ilişkilerinin incecik bir ipe bağlı olduğu, misafirperverliğin azaldığı, dürüstlüğün ve yardımseverliğin yerini çıkar ilişkisine bıraktığı bu modern dünyada kişiler artık sadece "ben" için yaşamaya başlamaktadırlar. Bu değer yitimi evlilik kurumunun temeli olan saygı ve sevgiye zarar vermekte, çiftlerin sorumluluk duygularını yitirmelerine, sadakatsizliğe, empati seviyelerinin azalmasına, çiftlerin birbirlerine tahammül etme ve evlilik içerisinde daha az tolerans göstermelerine neden olmaktadır.

Aydın (2012) bireyin birçok davranış ve değeri sosyal öğrenme yoluyla gerçekleştirdiğinden bahseder (Aydın, 2012). Bu bağlamda ele alacak olursak çiftler kendilerine düstur edindikleri toplumsal değerleri evlilik kurumu aracılığıyla etkileşime girerek partnerlerine ve de çocuklarına empoze

edebilmektedirler. Böylelikle değişen değerler evlilik kurumu içerisinde öğrenilerek çözülme yaşamış bir şekilde nesilden nesile aktarılma potansiyeline sahip olabilmektedirler.

Yapılan literatür araştırması sonucunda alana katkı sağlayacağı düşünülen öneriler aşağıdaki gibidir:

1. Toplumsal değerler ve evlilik kurumu ile ilgili çalışmalara daha fazla ilgi gösterilmeli ve bu yönde çalışmalar yapılarak literatüre yeni eserler kazandırılmalıdır.
2. Değerler eğitimi ile ilgili ailelere yönelik kurs ve konferanslar düzenlenmelidir.
3. Evlilik öncesi danışmanlık hizmetleri devlet politikası haline getirilip yerel yönetimlerce yaygınlaştırılmalıdır.
4. Çiftlere evliliği gerçekleştirdikten sonra devlet tekelinde ücretsiz danışmanlık hizmeti sunulmalıdır.
5. Ülkemizde Türk aile yapısı ve toplumsal değerler konusu ile ilgili saha araştırmalarına daha fazla yer verilmelidir.
6. Türk aile yapısını ve kültürümüz toplumsal değerlerini ölçecek ölçüm araçları geliştirilmelidir.
7. Yerel yönetimlerce uygulanmak üzere evlilik kurumuna dair aile içi eğitim programlarının hazırlanması gerekmektedir.
8. Değerlerin ölçülmesinde kullanılan ölçüm araçlarının standardizasyonu yapılarak eksiklikleri giderilmelidir.
9. Değer yönelimlerine yönelik ölçekler kullanılarak boylamsal çalışmalar yapılmalıdır, böylece değişen değerlere ilişkin bilgilere ulaşılabilir.
10. Ders kitabı gibi materyallerin hazırlanmasında değerler konusunun yaş grupları da dikkate alınarak etkili işlenmelidir.
11. Değerler konusu örgün eğitimde ayrı bir ders olarak verilmelidir.
12. Değerler eğitimi okul-aile-öğretmen koordinasyonu sağlanarak verilmelidir.
13. Tiyatro, sinema, konser gibi sanatsal faaliyetlerde değerler teması daha fazla işlenmelidir.
14. Dünya Değerler Araştırması (World Value Survey) gibi dünya çapında bilinen kuruluşlar ile işbirliği yapıp Türkiye’de değerler konusuyla ilgili araştırmalar yapılmalıdır.
15. Basın yayın organları tarafından toplumun genel değerleri göz önünde bulundurularak yayınlar yapılmalıdır.
16. Basın yayın organları tarafından RTÜK’ün “yayınlara toplumun milli ve manevi değerlerine ve Türk aile yapısına aykırı olmaması” yayın ilkesine uygun yayınlar yapılmalıdır.
17. Üniversitelerde ülkemiz toplumsal değerleri ile ilgili faaliyetler yürütecek öğrenci kulüpleri kurulmalıdır.
18. Değerler Eğitimi Yönergesi içerik olarak zenginleştirilip tüm kamu kurumları ile paylaşılmalıdır.
19. Türk kültürüne özgü değerleri en saf biçimde içerisinde barındıran masal, hikâye, ninni, türkü, fıkra gibi kültürel mirasların kullanımı yaygınlaştırılmalıdır.
20. Toplumsal değerlerimize sahip çıkarak gelecek nesillere ulaştırabilmek için çalışmalar yapılmalıdır.

KAYNAKÇA

- Aile Araştırma Kurumu (1995). *Aile İçi Şiddetin Sebepleri ve Sonuçları (Aralık 1993-Aralık 1994)*, Ankara, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları, s: 110.
- Akkaya C. (2018). Eş Seçimi ve Evlilik. İçinde: Adak N (editör). *Değişen Toplumda Değişen Aile Sosyolojik Tartışmalar*, 3. Baskı. Ankara, Siyasal Kitabevi, s:147.
- Aktaş Ö. (2011). Boşanma Nedenleri ve Boşanma Sonrasında Karşılaşılan Güçlükler. Eğitim Bilimleri Enstitüsü. Yüksek Lisans tezi. İzmir: Dokuz Eylül Üniversitesi.
- Arıkan Ç. (1996). *Halkın Boşanmaya İlişkin Tutumları Araştırması*. TC Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı.
- Aydın M. (2011). Değerler, İşlevleri ve Ahlak. *Eğitime Bakış Dergisi*. 2011, 7 (19): 39- 45.
- Aydın MZ, Gürler ŞA. (2012). *Okulda Değerler Eğitimi*. Nobel Yayınları, Ankara.
- Bayer A. (2013). Değişen Toplumsal Yapıda Aile. *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 4(8):101-129.
- Çiftçi Ö. (2007). Yaşadıkları Şiddet Nedeniyle Sığınma Evlerine Başvuran Kadınların Umutsuzluk, Depresyon ve Üreme Sağlığı Durumlarının Değerlendirilmesi. Sağlık Bilimleri Enstitüsü. Yüksek Lisans tezi. İstanbul: Marmara Üniversitesi.
- Elbir B, Bağcı C. (2013). Değerler Eğitimi Üzerine Yapılmış Lisansüstü Düzeyindeki Çalışmaların Değerlendirilmesi. *Electronic Turkish Studies*.
- Fowers BJ. (1993). Psychology as public philosophy: an illustration of the moral dimension of psychology with marital research. *Journal Of Theoretical and Philosophical Psychology*, 13: 124-136.
- Gökçe O, Afacan H.H., Çukurçayır M.A. (1994). Türk Gençliğinin Sosyal ve Ahlaki Değerleri. *Ata Dergisi*, s: 25-30.
- Günindi Ersöz A. (2011). Türkiye’de Boşanma Olgusu ve Kadına Yönelik Aile İçi Şiddet İlişkisi Üzerine Bir Değerlendirme. *Sosyoloji Konferansları*, 43: 249-264.
- Güven A. (2014). Türk Efsanelerinin Değerler Eğitimi Bakımından İncelenmesi/Investigation Of Turkish Legends In Terms Of Values Education. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, s: 225-246.
- Güven S, Şener A, Yıldırım B. (2011). Eşlerin Farklı Değişkenlere Göre Sosyal Destek Algısı. *Hacettepe Üniversitesi Sosyolojik Araştırmalar E-Dergisi*, 2011, 39(9): 1153-1160.
- Kanak M, Önder M, Subaşı Ç. Türk Ninnilerinin Değerler Eğitimi Açısından İncelenmesi. *Electronic Journal Of Social Sciences*, 17 (66): 594- 602.
- Kaya N. (2017). Kırsal ve Kentsel Alanda Yaşayan Evli Kadınların Evlilik Uyumu, Evlilik Doyumu ve İlişkilerde Mutluluk Düzeylerinin Karşılaştırılması ve İncelenmesi. Yüksek Lisans tezi. İstanbul: İstanbul Ticaret Üniversitesi.
- Kılıç AF. (2011). Türkiye’de Ahlaki Değerlerin Yozlaşma Süreci. *Eğitim-Bir-Sen*. s: 45-47.
- Korkmaz S. (2014). Din Psikolojisinde Değerler ve Erol Güngör’ün Değerler Hakkındaki Görüşleri. *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*. s: 177-199.

- Kublay D, Oktan V. (2015). Evlilik uyumu: değer tercihleri ve öznel mutluluk açısından incelenmesi. *Türk Psikolojik Danışma Ve Rehberlik Dergisi*, 5 (44): 25-35.
- Oktay AS. (2007). İslam Düşüncesinde Ahlaki Değerler ve Bunların Global Ahlak Etkileri. *Değerler ve Eğitimi Uluslararası Sempozyumu*.
- Özensel E. (2003). Sosyolojik Bir Olgu Olarak Değer. *Değerler Eğitimi Dergisi*, s: 217-240.
- Özlem D. (2002). Değerler Sorununda Nesnelcilik/Mutlakçılık ve Öznelcilik/Rölativizm Tartışması Üzerine. *Bilgi ve Değer Sempozyumu Bildiriler*. S: 282-312.
- Popenoe, D, Whitehead B.D. (2002). *Birlikte Mi Yaşamalıyız?* . Ulusal Evlilik Projesi, Rutgers.
- Sezen L. (2005). Türkiye’de Evlenme Biçimleri. *Ankara Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 27: 185-195
- Şener, A, Terzioğlu G. (2002). *Ailede Eşler Arası Uyuma Etki Eden Faktörlerin Araştırılması*. Ankara, Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı Yayınları.
- Tacoğlu TP. (2011). Türkiye’de Gerçekleştirilen Geleneksel Evlilik Çeşitlerinin Nedenleri ve Evlilik Üzerinde Törenin Etkisi. *ODÜ Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi (ODÜSOBİAD)*, 2(4): 114-143.
- Tezcan M. (1974). Türklerle İlgili Stereotipler ve Türk Değerleri Üzerine Bir Deneme. *Ankara, AÜ Eğitim Fakültesi Yayını*.
- Topçuoğlu A, Aksan G. (2019). Üniversite Gençliğinin Değerleri: 20 Yıl Sonra Ne Değişti?. *Opus Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, 11(18): 2241-2274.
- Triandis HC. (1989). Farklı Kültürel Bağlamlarda Öz ve Sosyal Davranış. *Psikolojik İnceleme*, 96 (3): 506-520.
- Turğut F. (2017). Tarihsel Süreçte Aile Kurumunun Dönüşümü ve Geleceğine Yönelik Çıkarımlar. *Medeniyet ve Toplum Dergisi*, 1 (1): 93-117.
- TÜİK (2015). İstatistiklerle Aile. *Haber Bülteni*, Sayı:18624, Mayıs. www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=18624.
- TÜİK (2019). İstatistiklerle Aile Erişim: <http://www.tuik.gov.tr/PdfGetir.do?id=27597>, 2017, Erişim Tarihi: 2019.
- TÜİK (2019). *Evlenme ve Boşanma İstatistikleri*. Erişim: <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=21515>, 2018. Erişim Tarihi: 2019
- Türk Dil Kurumu (2019). Ana Sayfa, 1932. T.C. Atatürk, Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu, Türk Dil Kurumu. Güncel Türkçe Sözlük. Erişim: <http://tdk.gov.tr/>, 2019. Erişim Tarihi: 2019
- Ünal V. (2013). Geleneksel Geniş Aileden Çekirdek Aileye Geçiş Sürecinde Boşanma Sorunu ve Din. *Uluslar Arası Araştırmalar Dergisi*, 6 (26): 588-602.
- Waite LJ, Gallagher M. (2000). The Case For Marriage. *Why Married People Are Happier, Healthier, And Better Off Financially*. Portland: Broadway Books.
- Yalçın H. (2014). Evlilik Uyumu ve Sosyo-Demografik Özellikler Arasındaki İlişki. *Eğitim ve Öğretim Araştırmaları Dergisi*, 3(1): 250-261.

- Yaşar Ekici F. (2014). Türk Aile Yapısının Değişim ve Dönüşümü ve Bu Değişim ve Dönüşüme Etki Eden Unsurların Değerlendirilmesi. *International Journal of Social Science*. s: 209-224.
- Yılmaz K. (2016). Değerler Eğitimi Üzerine Düşünceler: Araştırmaların Bütünleştirilmesi, Eğitimde Gelecek Arayışları Dünden Bugüne Türkiye’de Beceri, Ahlak Ve Değer Eğitimi Uluslararası Sempozyumu. *Atatürk Kültür, Dil Ve Tarih Yüksek Kurulu, Atatürk Araştırma Merkezi Yayınları*, 1: 79-101.